

Sygn. akt V CZ 79/17

POSTANOWIENIE

Dnia 16 listopada 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Kazimierz Zawada (przewodniczący)

SSN Zbigniew Kwaśniewski

SSN Hubert Wrzeszcz (sprawozdawca)

w sprawie ze skargi P. S.

o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu
Apelacyjnego [...] z dnia 22 grudnia 2016 r., w sprawie z powództwa Prokura
Niestandaryzowanego Sekurytyzacyjnego

Funduszu Inwestycyjnego Zamkniętego z siedzibą [...]

przeciwko P. S.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 16 listopada 2017 r.,

zażalenia skarżącego P. S. na postanowienie Sądu Apelacyjnego [...]

z dnia 29 czerwca 2017 r.,

**uchyła zaskarżone postanowienie i pozostawia
rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego
orzeczeniu kończącemu postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 29 czerwca 2012 r. Sąd Apelacyjny [...] odrzucił skargę P.S. o wznowienie postępowania, zakończonego prawomocnym wyrokiem tego sądu z dnia 22 grudnia 2016 r. oddalającym jego apelację, od wyroku Sądu Okręgowego [...] z dnia 23 lutego 2016 r., którym zasądzono od P.S. na rzecz powodowego funduszu 1 356 971,42 zł z ustawowymi odsetkami.

Z uzasadnienia tego postanowienia wynika, że skarżący domagał się wznowienia postępowania odwoławczego z powodu jego nieważności spowodowanej pozbawieniem go możliwości obrony jego praw na skutek niezawiadomienia o terminie rozprawy. W piśmie z dnia 30 kwietnia 2017 r. – na żądanie Sądu – precyzującym skargę skarżący podał, że od dnia 4 sierpnia 2016 r. przebywał w szpitalu, a później korzystał ze zwolnienia lekarskiego do końca lutego 2017 r.; w kolejnym piśmie poinformował jednak, że zwolnienie lekarskie trwało do 2 marca 2017 r.

Sąd Apelacyjny uznał, po uzyskaniu od skarżącego dodatkowych wyjaśnień, że skarga o wznowienie postępowania została wniesiona w terminie. Podlega ona jednak odrzuceniu, ponieważ wskazana podstawa wznowienia – wbrew przekonaniu skarżącego – w rzeczywistości nie zachodzi. Podkreślając, że przewidziana w art. 401 pkt 2 k.p.c. podstawa wznowienia zachodzi w razie pozbawienia strony możliwości działania na skutek naruszenia prawa, uznał, że taka sytuacja nie wystąpiła w sprawie. Ustalił bowiem, że zawiadomienie skarżącego o terminie rozprawy apelacyjnej wyznaczonej na dzień 22 grudnia 2016 r. zostało – po dwukrotnym awizowaniu – zwrócone z powodu nie podjęcia go w terminie, co dawało Sądowi podstawę do uznania zawiadomienia za doręczone skutecznie.

W zażaleniu pełnomocnik P.S., zarzucając wydanie zaskarżonego postanowienia z naruszeniem art. 401 pkt 2 w związku z art. 410 § 2 k.p.c., wniósł o uchylenie postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 410 § 1 k.p.c., który stanowi podstawę prawną zaskarżonego postanowienia, sąd odrzuca także skargę o wznowienie postępowania nieopartą – oprócz wniesionej po terminie i niedopuszczalnej – na ustawowej podstawie wznowienia. W orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje stanowisko, że skarga o wznowienie postępowania nie opiera się na ustawowej podstawie wznowienia nie tylko wtedy, gdy przytoczona w niej podstawa nie odpowiada żadnej z ustawowych podstaw wznowienia, lecz także wtedy, gdy podstawa ta odpowiada wprawdzie ustawowej podstawie wznowienia, jednakże w rzeczywistości nie wystąpiła (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 29 stycznia 1968 r., I CZ 122/67, OSNCP 1968, nr 8 - 9, poz. 154, z dnia 30 maja 1996 r., I CRN 101/95, OSNC 1996, Nr 10, poz. 138, z dnia 28 października 1999 r. II UKN 174/99, OSNP 2001, Nr 4, poz. 133, z dnia 30 maja IV CZ 22/07, nie publ., z dnia 6 listopada 2009 r., I CZ 57/09, nie publ., III CZ 18/10, nie publ.). Jednocześnie podkreśla się, że odrzucenie skargi na podstawie przytoczonego przepisu z powodu nieodparcia jej na ustawowej podstawie może nastąpić w sytuacji, w której z samego uzasadnienia skargi w sposób niebudzący wątpliwości wynika, że powołana w niej podstawa wznowienia w rzeczywistości nie zachodzi (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 lutego 2015 r., I CZ 3/15, nie publ.).

Skarżący skargę o wznowienie postępowania oparł na nieważności postępowania odwoławczego spowodowanej pozbawieniem go możliwości obrony jego praw na skutek niezawiadomienia o terminie rozprawy wyznaczonej na dzień 22 grudnia 2016 r.

Zagadnienie, kiedy można mówić o pozbawieniu strony możliwości obrony swych praw powodującym nieważność postępowania, wywołuje spory w literaturze i orzecznictwie. Sąd Najwyższy w orzeczeniu z dnia 21 czerwca 1961 r., 3 CR 953/60 (NP 1962, nr 1, s. 117), przyjął, że pozbawienie strony możliwości obrony swych praw, aby mogło stanowić przyczynę nieważności, musi być całkowite i w sposób bezwzględny wyłączyć możliwość obrony. Ta podstawa nieważności nie zachodzi - według orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 1 lutego 1961 r., 4 CR 151/60 (NP 1962, nr 78, s. 1042) - w razie jedynie utrudnienia stronie popierania przed sądem dochodzonych roszczeń lub żądań. Obok tej linii

orzecznictwa i aprobujących ją wypowiedzi w piśmiennictwie, pojawiło się w literaturze także odmienne stanowisko, zwracające uwagę, że Kodeks postępowania cywilnego nie zacieśnia nieważności postępowania do wypadku całkowitego pozbawienia strony możliwości obrony. W późniejszym orzecznictwie również Sąd Najwyższy traktuje kwestię możliwości obrony swych praw elastyczniej. W orzeczeniu z dnia 10 czerwca 1974 r., II CR 155/74 (OSPika 1975, nr 3, poz. 66) stwierdził, że pozbawienie możliwości obrony swych praw przez stronę polega na tym, że strona na skutek wadliwości procesowych sądu lub strony przeciwnej nie mogła brać i nie brała udziału w postępowaniu lub jego istotnej części, jeżeli skutki tych wadliwości nie mogły być usunięte na następnych rozprawach przed wydaniem w danej instancji wyroku.

Pozbawienie strony możliwości obrony swych praw należy oceniać przez pryzmat konkretnych okoliczności sprawy i nie należy go wiązać wyłącznie z sytuacją całkowitego wyłączenia strony od udziału w sprawie. Pozbawienie strony możliwości obrony swych praw w procesie oznacza sytuację, w której sąd nie powinien w ogóle przystępować do merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy. W grę wchodzi jednak tylko wypadek, gdy strona rzeczywiście była pozbawiona możliwości obrony swych praw i na skutek tego nie brała udziału w postępowaniu sądowym.

Wербalnie podstawa wznowienia określona w art. 401 pkt 2 zdanie pierwsze in fine k.p.c. (strona „w skutek naruszenia przepisów prawa była pozbawiona możliwości działania”) została wprawdzie ujęta inaczej niż przyczyna nieważności postępowania wskazana w art. 379 pkt 5 k.p.c. („strona została pozbawiona możliwości obrony swych praw”), jednakże w literaturze (choć można też spotkać odmienny pogląd) i w orzecznictwie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 maja 2003 r., I CZ 43/03, nie publ.) przyjmuje się, że prawidłowy jest pogląd, iż mimo językowych różnic między art. 379 pkt 5 i art. 401 pkt 2 zdanie pierwsze in fine k.p.c. zachodzi przedmiotowa tożsamość pomiędzy pozbawieniem strony możliwości obrony swych praw jako przyczyną nieważności postępowania i pozbawieniem jej możliwości działania jako podstawą wznowienia.

Sąd uznał, że wskazana w skardze podstawa wznowienia postępowania w postaci nieważności postępowania odwoławczego nie zachodzi, ponieważ zawiadomienia skarżącego o rozprawie wyznaczonej na dzień 22 grudnia 2016 r. zostało – po dwukrotnym awizowaniu – zwrócone z powodu niepodjęcia w terminie. Dokonano zatem – zdaniem Sądu – skutecznego doręczenia na podstawie art. 139 § 1 k.p.c. Jednakże doręczenie przewidziane w przytoczonym przepisie jest – czego nie można pomijać – oparte na domniemaniu prawnym, że pismo sądowe dotarło do adresata. Wspomniane domniemanie oparte na fikcji prawnej skutecznego doręczenia może być – ze względu na wzruszalny charakter domniemania – obalone (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 kwietnia 1971 r., I PZ 53/70, OSNCP 1971, nr 6, poz. 100). Oznacza to, że adresat może za pomocą wszelkich środków dowodowych wskazywać, że awizowanego pisma sądowego nie otrzymał i o nim nie wiedział z tego względu, iż nie dotarło do niego zawiadomienie o złożeniu tego pisma w urzędzie pocztowym. Skuteczność doręczenia przez awizo (art. 139 § 1 k.p.c.) warunkuje bowiem stwierdzenie, że adresat w sposób niebudzący wątpliwości został zawiadomiony o nadejściu przeznaczonego dla niego pisma sądowego oraz miejscu, w którym może je odebrać. Brak tego zawiadomienia, jak też wątpliwość czy dotarło ono do adresata, czyni doręczenie bezskutecznym (por. postanowieni Sądu Najwyższego z dnia 21 czerwca 1988 r., III CRN 172/88, nie publ, z dnia 22 stycznia 2002 r., III CKN 66/01, nie publ., i z dnia 4 lipca 2002 r. I CKN 861/00, nie publ.).

Skarżący w skardze, którą sporządził osobiście w sposób – o czym świadczą wezwania Sądu do jej sprecyzowania – budzący wątpliwości co do jej treści, zmierzał, zarzucając, że nie wiedział o rozprawie apelacyjnej, do obalenia domniemania, że zawiadomienie o rozprawie wyznaczonej na dzień 22 grudnia 2016 r. zostało na podstawie art. 139 § 1 k.p.c. doręczone skutecznie. Sprawa w tym zakresie nie została jednak dostatecznie wyjaśniona. Nie wiadomo, czy skarżący otrzymał odpowiednie zawiadomienie o przesyłce sądowej, czy jego sytuacja życiowa i stan zdrowia, zwłaszcza zdolność do poruszania się nie uniemożliwiały mu odebranie awizowanej przesyłki; z pisma skarżącego z dnia 22 czerwca 2016 r. do Sądu wynika, że z powodu otyłości znacznego stopnia (168 kg) nie jest zdolny do samodzielnego poruszania się. Sama treść

skargi o wznowienie nie pozwalała więc odrzucić skargi na podstawie art. 410 § 1 k.p.c. z powodu niebudzącego wątpliwości stwierdzenia, że wskazana w niej podstawa wznowienia rzeczywiście nie wystąpiła.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji postanowienia (art. 398¹⁵ § 1 i art. 108 § 2 w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c.).

kc

aj